

शोधनिर्देशक
गिरिराज पौडेल
उपप्राध्यापक, त्रि. वि.

प्रेमप्रकाश मल्लको 'गाउँदा गाउँदै' कवितासङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज
स्नातकोत्तर तह, ढोस्रो वर्षको ढस्रो पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
संगिता शर्मा
परीक्षा रोल नं. : ९६१०००९
रजि.नं. : ६-१-३२०-९३-२००२
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपालगन्ज, बाँके
शैक्षिक सत्र : २०६५।०६७
वि.सं. २०६९

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्जको स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्रा **संगिता शर्माले** यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत **प्रेमप्रकाश मल्लको 'गाउँदा गाउँदै' कवितासङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन** नामक शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । अत्यन्त मेहनतका साथ तयार गरिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु । अतः यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति- वि.सं. २०६९।०८।२०

ई.सं. ०५।१२।२०१२

शोधनिर्देशक
गिरिराज पौडेल
उपप्राध्यापक, त्रि. वि.

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज, बाँके

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगञ्ज

स्वीकृति-पत्र

स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्रा **संगिता शर्मा**द्वारा यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत **प्रेमप्रकाश मल्लको 'गाउँदा गाउँदै'** कवितासङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन नामक शोधकार्यलाई नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधिका निमित्त स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्रको मूल्याङ्कन समिति

.....
गिरिराज पौडेल
शोधनिर्देशक

.....
बाह्य परीक्षक

.....
महानन्द जोशी
विभागीय प्रमुख

मिति- २०६१।०८।२५

ई.सं.- १०।१२।२०१२

कृतज्ञताज्ञापन

प्रेमप्रकाश मल्लको 'गाउँदा गाउँदै' कवितासङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज मानविकी तथा सामामाजिकशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षण विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँपत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु उपप्राध्यापक गिरिराज पौडेलज्यूको निर्देशनमा तयार गरेको हुँ । आफ्नो कार्य व्यस्तताका बीचमा पनि यो शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा सदा प्रेमपूर्वक निर्देशन तथा अमूल्य सुझाव प्रदान गर्नुहुने मृदुभाषी गुरुप्रति म सदा ऋणी रहनेछु । प्रस्तुत शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न स्वीकृति प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने नेपाली विभागीय प्रमुख महानन्द जोशी प्रति म कृतज्ञता प्रदान गर्दछु ।

त्यसैगरी लेखनकार्यमा सुझाव एवम् हौसला प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरु श्री हरिप्रसाद तिमिल्सिनाज्यूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु । त्यस्तैगरी शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुर्याउनुहुने नेपाली केन्द्रीय विभाग (महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज) का सम्पूर्ण गुरुवर्गहरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु ।

शोधकार्यका सम्बन्धमा आवश्यक जानकारी, सल्लाह एवम् विविध सामाग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने शोधनायक र शोधनायकका परिवारजनप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । शोधपत्र तयार पार्न प्रेरित गर्ने आत्मीय मित्र लगायत जेजति रचना र कृतिहरुको सहयोग लिएको छु, वहाँहरुको यहाँ स्मरण गर्दै आभार व्यक्त गर्दछु ।

मेरो अध्ययनलाई सदैव अगाडि बढाउन हौसला र उत्साहा थप्ने मेरा पिता श्री पदम कमल आचार्य र माता श्रीमती मेनका आचार्यज्यूमा सादरपूर्वक श्रद्धाभाव व्यक्त गर्न चाहन्छु । मेरो अध्ययनको क्रम अगाडि बढाउन कठिन परिस्थितिमा पनि सदैव सहयोग गर्ने मेरा जीवनसार्थी श्री शरद शर्मा ज्यू र शोधलेखनका समयमा सँगैबसी सामाग्रीहरु ओसारपसार गरी सहयोग गर्ने दिदी मुनु, बहिनी बबिता र भाइ निरजलाई पनि धन्यवाद नदिरहन सकिदैन । यस्तै गरी सदैव हार्दिक सहयोग प्रदान गर्ने बुबा श्री कुशल तर्ताल, आमा कमला तर्ताल, भाइ सरोज तर्ताल र बहिनीहरु प्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु साथै । कुनैपनि ऋको नमानेर छिटोछरितो र शुद्ध रूपमा टड्कन गरी सहयोग गर्नु हुने न्यू लुम्बिनी पुस्तक पसल, नेपालगन्जका सञ्चालक सविन लुईटेल ज्यूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा यो शोधपत्र तयार गर्दा आवश्यक सल्लाह प्रदान गर्ने मामा नेत्र एटम र यो शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस नेपालगन्ज नेपाली विभागसमक्ष पेस गर्दछु ।

२०६९।०८।१८

संगिता शर्मा

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगन्ज, बाँके
२०६९

विषयसूची

पृष्ठ सख्या

परिच्छेद - एक शोधपरिचय

१.१ शोध शीर्षक	२
१.२ शोधप्रयोजन	२
१.३ विषय परिचय	२
१.४ समस्याकथन	२
१.५ अध्ययनको उद्देश्य	३
१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.७ शोधकार्यको औचित्य	५
१.८ शोधकार्यको सीमा	५
१.९ सामग्री सङ्कलन र शोधविधि	५
१.१० शोधपत्रको रूपरेखा	५

परिच्छेद- दुई

प्रेमप्रकाश मल्लको जीवनी साहित्यिक यात्रा र प्रवृत्ति

२.१ प्रेमप्रकाश मल्लको जीवनी	८
२.१.१ वंश परम्परा	८
२.१.२ जन्म र जन्मस्थान	९
२.१.३ बाल्यकाल र स्वभाव	९
२.१.४ पारिवारिक पृष्ठभूमि	११
२.१.५ चुडाकर्म	१३
२.१.६ विवाह र सन्तान	१३
२.१.७ शिक्षा दिक्षा र प्राज्ञिक संगत	१४
२.१.८ आर्थिक अवस्था	१७
२.१.९ रुचि	१८
२.१.१० कार्यक्षेत्र	२१
२.१.११ भ्रमण	२१
२.१.१२ साहित्यमा आउने प्रेरणा श्रोत	२२

२.१.१३. प्रेमप्रकाश मल्लका अन्य उपनामहरू	२२
२.१.१४ सम्मान तथा पुरस्कार	२३
२.२ प्रेमप्रकाश मल्लको साहित्यिक यात्राको पृष्ठभूमि	२३
२.२.१ चरणगत रूपमा मल्लका कृति	२५
२.२.२ मूल प्रवृत्ति र विशेषता	२७

परिच्छेद-तिन

कविताको सैद्धान्तिक परिचय

३.१ विषय प्रवेश	३२
३.२ कविताको परिभाषा	३२
३.३ कविताका तत्व	३५
३.३.१ शीर्षक	३५
३.३.२ संरचना	३६
३.३.३ विषयवस्तु	३६
३.३.४ भाव विधान	३६
३.३.५ लय विधान	३७
३.३.६ कथन पद्धति	३७
३.३.७ अलङ्कार वा बिम्ब विधान	३७
३.३.८ व्यञ्जना विधान	३८
३.३.९ भाषाशैली	३८
३.३.१० उद्देश्य	३८
३.४ कविताका उप विधाहरू	३९
३.५ नेपाली कविताको विकासक्रम	४६
३.५.१ प्राथमिक काल (वि.सं. १८०० देखि १९३९सम्म)	४७
३.५.२ माध्यमिक काल (वि.सं. १९४० देखि १९७४सम्म)	४८
३.५.३ आधुनिक काल (वि.सं. १९७५ देखि हालसम्म)	४८

परिच्छेद- चार

प्रेमप्रकाश मल्लको 'गाउँदा गाउँदै' कविता सङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन तथा विश्लेषण

४.१ शीर्षक	५१
४.२ संरचना	५२
४.३ विषयवस्तु एवम् भावभूमि	५९

४.३.१ स्वदेश प्रेम	५९
४.३.२ प्रकृतिप्रेम	६१
४.३.३ युगीन चित्रण	६२
४.३.४ जीवनदृष्टि	६४
४.३.५ विरह-वेदना	६५
४.३.६ माया-प्रेम	६७
४.४ भाषाशैली एवम् लयविधान	६८
४.४.१ कथ्य भाषाको प्रयोग	६९
४.४.२ अनुकरणात्मक शब्दको प्रयोग	७०
४.४.३ तत्सम शब्दको प्रयोग	७०
४.४.४ आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग	७१
४.५ विम्ब, प्रतिक एवम् अलङ्कार	७४
४.५.१ शब्दालङ्कारको प्रयोग	७५
४.५.२ अर्थलङ्कारको प्रयोग	७८
४.६ रसविधान	८२
४.७ व्यङ्ग्य चेतना	८४
४.८. “गाउँदा गाउँदै” कृतिमा उल्लेखित हाइकूहरूको अध्ययन	८६
४.९ मूल्याङ्कन	८८

परिच्छेद- पाँच

उपसंहार

९१

सन्दर्भग्रन्थसूची